

Mannheimia neemt toe bij melkkoeien

Melkkoeien die zwaar ziek worden door de bacterie *Mannheimia haemolytica*; jaarlijks treft het enkele tientallen Nederlandse melkveebedrijven. En dat aantal blijft de laatste jaren toenemen, constateren de GD en dierenartsen in het veld. Onderzoek is opgestart en alertheid is geboden.

SJOERD HOFSTEE

Fokkalveren

De Mannheimia-bacterie was eerder ook vooral bekend als veroorzaker van problemen bij fokkalveren. Dat komt nog steeds wel voor, maar problemen met sterfte bij die categorie neemt in tegenstelling tot bij melkvee en vleeskalveren niet toe. Henk Kuijk heeft daarvoor wel een verklaring: "Jaarlijks worden procentueel vrij veel kalveren op melkveebedrijven gevaccineerd tegen pinkengriep waarbij ook Mannheimia wordt meegenomen. Onderzoek wijst uit dat tweemaal vaccineren de dieren als kalf en pink goed beschermt, maar helaas niet meer wanneer ze al een tijdje in lactatie zijn als melkkoel."

De toegenomen aandacht voor een goede jongveeopfok helpt volgens Kuijk ook beslist mee. "Een goed klimaat en hoge algemene weerstand helpen gewoonweg sowieso tegen luchtwegproblemen. Bij kalveren is de kennis over de bacterie en hoe die aan te pakken veel verder gevorderd. Een echte stap voorwaarts bij deze categorie zou nog zijn om all-in-all-out te werken voor alle groepen. Dat vermindert de stressmomenten van de jonge dieren enorm en daarmee het risico op allerhande aandoeningen. Praktisch gezien is die werkwijze echter voor veel melkveehouders niet zo eenvoudig in te vullen."

De Mannheimia-bacterie is geen nieuwe bacterie. Al decennialang kent de rundveesector de risico's van de bacterie die de meeste runderen achterin de keelholte bij zich dragen. Omdat er veel goedaardige stammen zijn van deze bacterie, veroorzaakt dat meestal geen problemen. Al jarenlang loopt het aantal gevallen, waar de bacterie zorgt voor ernstige ziektebeelden met hoge koorts en pijnlijke longontsteking bij melkvee, steeds verder op. Dit blijkt uit sectiecijfers van de Gezondheidsdienst voor Dieren (GD). Vooral vanaf 2012 neemt het aantal gevallen toe. In dat jaar werd bij 2 procent van de koeien die voor sectie binnenkwamen de Mannheimia-bacterie gevonden. In 2018 lag dit percentage al boven de 4,5 met een constant oplopende lijn. Ook bij vleeskalveren is een toename waarneembaar, waarbij de percentages nog duidelijk hoger liggen. Uit de monitoring die de GD vorig jaar hieromtrent uitbracht, bleek ook dat de bacterie minder vaak in de zomer en in het westen van het land toeslaat. Hoe dat te verklaren is en welke oorzaken verder een rol spelen, wordt nu meegenomen in een onderzoek dat de GD recent opstartte.

Direct behandelen

Ook in het veld wordt het beeld van toename herkend, vertelt Henk Kuijk. Hij is dierenarts en verbonden aan MSD Animal Health. Vanuit die functie bezoekt hij frequent bedrijven waar problemen optreden en heeft hij veel contact met dierenartsen

uit het hele land. Bovendien sturen dierenartsen regelmatig bloedmonsters naar MSD voor onderzoek op afweerstoffen tegen Mannheimia. "Dit heeft ons de laatste jaren veel inzicht gegeven in het probleem", vertelt Kuijk. "We horen duidelijk vaker gevallen waar koeien plotseling ernstig ziek worden, vaak benauwd zijn en hoge koorts vertonen. Meer dan eens overlijdt zo'n koe binnen 24 uur na de eerste waarnemingen van de melkveehouder. Als de dierenarts erbij wordt geroepen, zal die vaak eerst een monster nemen met een diepe neusswab om op IBR te kunnen testen en uit te sluiten. Bij Mannheimia volgt helaas vaak ook vlot een tweede en derde koe die zwaar ziek wordt. Nu we weten dat deze bacterie de laatste jaren vaker de boosdoener is van dergelijke klachten, is het zaak om koeien met het beschreven ziektebeeld direct te behandelen met de juiste antibiotica en koorts- en ontstekingsremmers. Tijdig behandelen kan echt de koe redden."

Ook uitbraken zonder stressfactoren

Dat er vaker meerdere dieren ziek raken in een korte periode, kan erop wijzen dat de dieren elkaar besmetten. "Dat kan wel, maar waarschijnlijker is dat er op dat moment een kwaadaardige variant van de bacterie rondwaart in de stal en de kop opsteekt. Traditioneel gezien wijten wij de oorzaak van zo'n activering aan stress. Dat kan bijvoorbeeld door aankoop van koeien zijn, veranderende weersomstandigheden of een wisseling in het rantsoen. Vaak

geven melkveehouders ook aan dat er iets heeft plaatsgevonden in de weken voorafgaande aan de uitbraak dat tot stress kan leiden. Echter, vijf en tien jaar geleden gold dit natuurlijk net zo. Dat verklaart daarom niet de toename van het aantal getroffen bedrijven en koeien de laatste jaren. En uitbraken en ziektegevallen komen op alle typen bedrijven voor. Ook bij nette moderne bedrijven die strak werken en waar geen aanwijsbare stressfactoren plaatsvonden. Voorheen werd vaak gesteld dat problemen door de Mannheimia-bacterie optraden als kort daarvoor virussen door de stal of het koppel waren gegaan. Inmiddels weten we dat ook zonder veel virusdruk Mannheimia soms zomaar toeslaat. Dat de GD nu onderzoek opzet, is dan ook wenselijk en goed", stelt Kuijk.

Het belang wordt volgens hem nog eens vergroot omdat de 'klassieke' uitbraken, waarbij meerdere koeien kort op elkaar ernstig ziek worden, niet langer het enige beeld is dat optreedt. "Tegenwoordig zien we ook vaker dat er één of enkele koeien ziek worden en dat het na een paar weken weer oplaait en er opnieuw een paar nieuwe gevallen naar voren komen. Ook komt het vaker voor dat melkveehouders melden zo nu en dan een koe te hebben met aanhoudende zware longproblemen. Uit bloedmonsters blijkt dan steeds vaker dat ze antistoffen bij zich dragen en de bacterie in de longen zit."

Preventie

Behandelen van getroffen dieren is dus goed mogelijk, als de ziekte maar snel genoeg wordt onderkend en de behandeling tijdig wordt gestart. Liever werken dierenarts en melkveehouder natuurlijk preventief, maar dat is bij melkvee erg lastig omdat de onvoorspelbaarheid van de bacterie bij melkvee zo groot is. De enige optie is eigenlijk vaccineren. "Met het feit dat meer bedrijven te kampen hebben gehad met ernstig zieke en zelfs dode dieren, neemt de animo om te vaccineren duidelijk toe", vertelt Kuijk. "Als er recent een uitbraak plaatsvond, kan een melkveehouder eventueel direct kiezen om te starten met vaccineren van het koppel. De bacterie wordt daardoor heel snel weggedrukt en het geeft de melkveehouder vaak een stukje rust. Houd het hoofd er wel bij in zo'n situatie en werk verstandig. Dat betekent dat je dieren overslaat die recent ziek werden. Voor die koeien is zo'n vaccinatie op

Een koe wordt gevaccineerd met een vaccin tegen Mannheimia.

FOTO: MSD ANIMAL HEALTH

dat moment soms te heftig en daarmee te risicovol."

Wat tegenwoordig volgens Kuijk vaker voorkomt is het maandelijks vaccineren van de droge koeien. "Dit kun je als melkveehouder en dierenarts goed standaardiseren in de benodigde werkzaamheden en heeft een bijkomend voordeel: vanuit de moeder worden aan het jonge kalf via de biest zo direct ook afweerstoffen meegegeven." ?